

STORTINGET

Innst. 316 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra energi- og miljøkomiteen

Dokument 8:172 S (2021–2022)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Birgit Oline Kjerstad, Lars Haltbrekken og Andreas Sjalg Unneland om ei miljøklagenemnd

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringa greie ut ei eiga miljøklagenemnd, med sikte på å opprette eit domstolliknende organ der ein enkelt kan få prøvd forvaltningsvedtak som har verknad for natur, miljø og klima.
2. Stortinget ber regjeringa greie ut og kome tilbake til Stortinget med framlegg som sikrar at søksmål for domstolane som vert fremja på vegner av natur-, miljø- og klimainteresser, som hovedregel skal få unntak for saksomkostnader.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Stein Erik Lauvås, Tobias Hangaard Linge, Linda Monsen Merkesdal, lederen Marianne Sivertsen Næss og Hadia Tajik, fra Høyre, Nikolai Astrup, Bård Ludvig Thorheim, Ove Trellevik og

Mathilde Tybring-Gjedde, fra Senterpartiet, Siv Mossleth, Ole André Myhrvold og Gro-Anita Mykjåland, fra Fremskrittspartiet, Terje Halleland og Marius Arion Nilsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken og Birgit Oline Kjerstad, fra Rødt, Sofie Marhaug, fra Venstre, Ola Elvestuen, fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, og fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, viser til Representantforslag 172 S (2021–2022) fra stortingsrepresentantene Birgit Oline Kjerstad, Lars Haltbrekken og Andreas Sjalg Unneland om en miljøklagenemnd. Komiteen har merket seg at det i forslaget foreslås å utrede en egen miljøklagenemnd, med sikte på å opprette et domstolliknende organ der den enkelte kan få prøvd forvaltningsvedtak som har betydning for natur, miljø og klima. Videre foreslås det å utrede et forslag som sikrer at søksmål for domstolene som blir fremmet på vegne av natur-, miljø og klimainteresser, som hovedregel skal få unntak for saksomkostninger.

Komiteen viser til at et tilsvarende forslag ble fremmet av representanter fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne under behandlingen av Meld. St. 14 (2015–2016) i 2016 og Dokument 8:112 S (2018–2019) i 2019, men at forslaget ikke ble vedtatt.

Komiteen viser til at kontrollen med forvaltningens beslutninger skjer på ulike måter. Enkeltpersoner og organisasjoner kan påklage forvaltningsvedtak som har betydning for natur og miljø, på vanlig måte til nærmeste overordnede forvaltningsorgan, i tråd med de alminnelige reglene om klage på forvaltningsvedtak. I tillegg kan også forvaltningsorganet og det overordnede forvaltningsorganet på visse vilkår omgjøre et vedtak uten at det er påklaget. Dette kan skje på forvaltningsor-

ganets eget initiativ eller etter en henvendelse fra en part eller andre. Forvaltningsvedtak kan også prøves for domstolene.

Komiteen viser til brev til komiteen fra klima- og miljøminister Espen Barth Eide, hvor det vises til at norsk natur og miljø er beskyttet av en rekke lover som regulerer aktivitet som kan påvirke miljøet. Grunnloven § 112 oppstiller krav om at miljøhensyn integreres i beslutningsprosesser og verner naturen for både nåværende og kommende generasjoner, og bestemmelsen gir borgerne rett til kunnskap og informasjon om miljøet og virkningene av inngrep i naturen. Dette bidrar til at natur- og miljøhensyn får en sterkere stilling når beslutninger tas.

Komiteen viser til at naturmangfoldloven slår fast at prinsippene om bærekraftig bruk i §§ 8 til 12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet. Det betyr at beslutningstaker skal ha kunnskap om og vurdere virkninger for naturen i alle beslutninger som har konsekvenser for naturen.

Videre viser komiteen til at forurensningsloven har bestemmelser som verner det ytre miljø mot forurensning og skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, i tillegg til at plan- og bygningslovens regler om konsekvensutredning bidrar til at virkningene for miljøet utredes for visse tiltak.

Komiteen viser til at allmennheten etter miljøinformasjonsloven har rett til tilgang på miljøinformasjon og deltakelse i beslutningsprosesser av betydning for miljøet som ivaretar den enkeltes interesser for å bidra til vern av miljøet og påvirke offentlige og private beslutningstakere i miljøspørsmål.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at norsk natur og miljø beskyttes gjennom en rekke lover som regulerer aktivitet som kan påvirke miljøet. Eksempelvis stiller Grunnloven § 112 krav om at miljøhensyn integreres i beslutningsprosesser, og naturmangfoldloven medfører krav om at de miljørettslige prinsippene om bærekraftig bruk i §§ 8 til 12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet. Slik skal beslutningstaker både ha kunnskap om og se hen til virkninger for natur i plansaker og alle andre offentlige beslutninger med konsekvenser for natur. Videre regulerer forurensningsloven forurensning til det ytre miljøet, reglene om konsekvensutredning i plan- og bygningsloven skal blant annet bidra til å sikre at virkningene for miljøet utredes før visse tiltak, og reglene i miljøinformasjonsloven skal sikre allmennheten tilgang til miljøinformasjon.

Flertallet viser videre til at det på flere områder gjennom særlovgivningen er opprettet egne klagenemnder. Opprettelsen har ulike begrunnelser og kan

varierte fra et ønske om å sikre en faginnsett som et overordnet forvaltningsorgan ikke vil ha, til større uavhengighet for klageinstansen. Samtidig viser flertallet til at normalordningen i statsforvaltningen er en toinstansbehandling, der nærmeste overordnede forvaltningsorgan er klageinstans – ikke en særskilt klagenemnd. I denne sammenheng vil flertallet vise til Forvaltningslovutvalgets innstilling NOU 2019:5, hvor det påpekes at dette fortsatt bør være normalordningen, og at det vil være i tråd med regjeringens konstitusjonelle ansvar å bruke nærmeste overordnede organ som klageinstans, slik at dette ikke krever en særskilt klagenemnd.

Flertallet viser til at Århuskonvensjonens bestemmelser om klage og domstolsprøving anses for implementert i norsk rett gjennom det alminnelige systemet for forvaltningsklager og domstolsprøving. Forholdet mellom denne konvensjonen og norsk rett har blitt vurdert av Justisdepartementets lovavdeling forut for norsk ratifikasjon av konvensjonen.

Flertallet viser til at det i det alminnelige systemet for forvaltningsklager og domstolsprøving også utøves kontroll med forvaltningen gjennom Sivilombudet, der enhver som føler seg utsatt for urett eller feil fra den offentlige forvaltning, kan klage til Sivilombudet. Dette inkluderer enkeltpersoner eller miljøorganisasjoner som har som formål å ivareta naturmiljøet. Riksrevisjonen, som er et annet kontrollorgan for statsforvaltningen med systematisk undersøkelse av Stortingets måloppnåelse, kan videre undersøke om forvaltningen gjennomfører vedtatt miljøpolitikk.

Flertallet vil samtidig presisere viktigheten av å sikre kontroll med at forvaltningen løser de oppgavene den er pålagt av folkevalgte og overordnede i forvaltningen, og at denne kontrollmuligheten er viktig for å sikre samfunnets tillit til at forvaltningen fatter riktige avgjørelser. Flertallet vil understreke at kontrollen med forvaltningsvedtak som har betydning for miljøet, allerede er ivaretatt gjennom det eksisterende apparatet for klagesaksbehandling, muligheten for domstolsprøving og andre kontrollorganer.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne legg til grunn at klima- og miljøspørsmål har kome sterkare og sterkare på dagsordenen dei siste åra mellom anna som fylgje av dei alvorlege konklusjonane frå FN's klimapanel og FN's naturpanel. Det blir meir og meir tydeleg at vi er midt oppe i ei klima- og naturkrise. Dei viktigaste årsakene til det er direkte og indirekte verknader av menneskeleg aktivitet. Forskarane snakkar om den sjette utryddinga. Konsekvensane er tap av biodiversitet og viktige økosystemtenester samtidig som gjennomsnittstemperaturen på jorda stig faretruande fort på grunn av for store utslepp av klimagassar. Mikroplast og miljøgifter hopar seg opp

i naturen. Det alvorlege som skjer med miljøet, er i ferd med å endre synet vårt på kva som er alvorleg miljøkriminalitet. Påverknad frå menneskeleg aktivitet er i ferd med å øydelegge naturen sitt biologiske mangfald og gi produksjonsevne i eit generasjonsperspektiv.

Statsråden slår fast i svarbrevet at retten til kunnskap og informasjon om miljøet og verknaden av naturinngrep er nedfelt i Grunnlova sin miljøparagraf § 112 og dei andre lovene som skal ligge til grunn for forvaltningsvedtak. Forvaltningslova, forureiningslova, naturmangfaldlova og plan- og bygningslova er alle lover som har formuleringar som skal sikre at miljøomsyn og verknadane av naturinngrep vert tekne med i vurderingane når forvaltningsvedtak skal gjerast.

Desse medlemene legg til grunn at dersom eit forvaltningsvedtak vert gjort og nokon meiner dei juridiske krava etter lovverket ikkje er oppfylte, kan saka takast til domstolen, og domstolen kan kjenne vedtaket ugyldig på grunn av sakshandsamingsfeil. Men den økonomiske terskelen er ofte altfor høg til at det vert gjort. Dei som vil ha prøvd ei miljør sak, har ofte ikkje dei økonomiske ressursane som skal til for å løfte saka til domstolen. Desse medlemene legg til grunn at det å ta ei miljør sak til retten ikkje er eit verktøy som er tenkt brukt for å rettsleggjere politikk, men for å få etterprøvd lovmessige formelle krav til sakshandsaminga og lovbrøt som går ut over miljøet.

Desse medlemene vil peike på at det er i stor samfunnet si interesse at fleire miljør saker vert prøvde juridisk. Sjølv i saker som saksøker taper, vil det ofte kome fram vesentlege avklaringar av juridiske tema som kjem samfunnet til nytte. Det er med på å utvikle rettssystemet og skjerpe lovpraksisen.

Desse medlemene legg til grunn at det å få prøvd miljør saker for ei miljøklagenemnd med spisskompetanse i miljørett innanfor rimeleg tid, og før eit tiltak er gjennomført, eller å få stoppa alvorleg forureining før miljøet vert påført uboteleg skade, vil vere ein stor fordel for samfunnet. Konsekvensane av grov miljøkriminalitet kan ofte ikkje rettast opp att når skaden først har skjedd.

Desse medlemene legg til grunn Økokrim sin trusselrapport for 2022, som peikar på at alvorleg klima- og miljøkriminalitet ikkje er uvanleg, og at det rettslege vernet av klima og natur ofte vert tilsidesett i møte med utbygging av infrastruktur, kommunal sjølvråderett og ynskje om økonomisk vekst. Økokrim refererer til FN sin generalsekretær, som karakteriserer det som skjer, som «en kriminell fraskrivelse av ansvar».

Desse medlemene vil peike på at systemet med at tiltakshavar har ansvar for å levere miljøkartleggingar og konsekvensutgreiingar, er sårbart for misbruk, fordi dei som står for utgreiingane ofte har direkte økonomiske interesser i å vinkle miljøkartleggingar og vurderingar ut frå tiltakshavaren sitt ynskje om å få igjennom

saka, slik at det er lettare å få nye oppdrag. Eit dårleg kunnskapsgrunnlag kan gi forvaltningsvedtak til stor skade for miljøet. I kommunar med avgrensa administrative ressursar og kompetanse kan det vere tøft for tilsette i kommunen å stå imot presset frå store aktørar med økonomiske musklar og eigne forretningsadvokatar som er drilla på å køyre forvaltningsprosessar. Sjølv om vi no har fått den første klimasaka i Høgsterett og Nei til vindkraftverk på Haramsøy vann fram med anken over sakskostnadane og fekk halvert desse etter Århuskonvensjonen, er det likevel få miljør saker som vert gjenstand for rettsleg kontroll i Noreg mykje på grunn av kostnadane med å gå til sak og at prosessen kjem så seint i gang at ein ikkje får stoppa tiltaket sjølv om ein skulle vinne fram. Det er ikkje eit mål i seg sjølv med fleire saker, men faren ved at få saker vert prøvde, er at effekten av miljøregelverket gradvis vert svekte, fordi feil ikkje blir korrigerte og manglande etterleving ikkje får konsekvensar, jamfør Økokrim sin rapport om auka fare for miljøkriminalitet.

Desse medlemene viser til at dei fleste sektorlovene som omfattar natur og miljø, stiller miljørettslege krav til den aktuelle verksemda. I tillegg skal dei miljørettslege prinsippa i naturmangfaldlova §§ 8 til 12 ivaretakast i all offentlig forvaltning, jamfør naturmangfaldlova § 7. Når den rettslege reguleringa på miljøområdet blir stadig viktigare, må også den miljørettslege kontrollen med vedtaka styrkast og ivaretakast.

Desse medlemene syner til at statsråden peiker på normalordninga i statsforvaltninga med toinstanshandsaming, der næraste overordna forvaltningsorgan er klageinstans.

Desse medlemene syner til at det i fleire saker vert peika på for dårlege konsekvensutgreiingar som eit problem. Mellom anna er det no påpeika av Noregs institusjon for menneskerettar at konsekvensane for forbrenningsutslepp må greiast ut før det vert gitt løyve til utvinning av olje og gass for at grunnlovsfesta prinsipp for forvaltning skal vere fylgde. Dette fylgjer av at miljøorganisasjonar for fyrste gong i historia gjekk til sak og utfordra staten sin rett til å gi konsesjonar for meir utvinning av olje og gass uavhengig av klimaeffekten av desse. At det ikkje har skjedd før, viser at skranken for å ta miljør saker til retten er svært høg. Desse medlemene vil peike på at Sivilombodet og Riksrevisjonen ikkje er gode nok instrument for etterprøving av miljør saker, fordi desse instansane ikkje kan gå reelt inn i sakene og gjere om vedtak slik ei nemnd eller ein domstol kan. Sivilombodet skal ikkje fungere som ein domstol, men som ein sikkerheitsventil for kontroll av forvaltninga. Sivilombodet kan avvise saker utan realitetshandsaming, noko ein domstol og ei nemnd ikkje kan gjere utanom gjennom silingsreglar. Desse medlemene legg til grunn at dei store sakene der det er snakk om klimaendringar og tap av naturen sitt biologiske

mangfold og si produksjonsevne i eit generasjonsperspektiv, ikkje er privatrettslege saker der det er snakk om å erstatte personlege tap i form av kroner og øre, men å stanse lovstridige vedtak som kan få alvorlege fylgjer for vårt felles miljø.

Desse medlemmene vil peike på at for å sikre ein betre miljørettsleg kontroll med forvaltningsvedtak trengst det eit effektivt og uavhengig overprøvingsorgan, ei miljøklagenemnd, som kan gå forvaltningsvedtak etter i saumane innan rimeleg tid for å sikre at miljølovgjevinga vert overhalden i offentleg forvaltning. Ei slik ordning er dessutan noko Noreg er pålagt å ha etter Århuskonvensjonen.

På dette grunnlaget fremjar desse medlemmene følgjande framlegg:

«Stortinget ber regjeringa greie ut ei ordning med miljøklagenemnd, med sikte på å opprette eit domstolsliknande organ der ein enkelt kan få prøvd forvaltningsvedtak som har verknad for natur, miljø og klima.»

«Stortinget ber regjeringa greie ut og kome tilbake til Stortinget med framlegg som sikrar at søksmål for domstolane som vert fremja på vegner av natur, miljø og klimainteresser, som hovudregel skal få unntak frå saks kostnader etter Århuskonvensjonen.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til en rapport fra Den internasjonale juristkommisjon – norsk avdeling, utgitt i desember 2020. Disse medlemmer mener at dagens system ikke sikrer befolkningens adgang til å prøve beslutninger og unnlater seg til miljø, for en domstol eller et annet prøvingsorgan på en måte som er effektiv, rettferdig, tilgjengelig, og som ikke er uoverkommelig dyr, gjennom dagens system med klager gjennom forvaltningen, til Sivilombudet og gjennom domstolene.

Disse medlemmer viser til Klima- og miljødepartementets rapportering om Norges implementering av Århuskonvensjonen, iht. beslutning I/8, II/10 og IV/4, både fra desember 2013 og februar 2021. Disse medlemmer mener at kostnadene på henholdsvis 4 300 kroner og 5 125 kroner for å fremme en sak for tingretten er misvisende i begge tilfeller og utelater en rekke kostnader som ville gjort kostnaden langt større.

Disse medlemmer viser videre til den svenske regjeringens proposisjon 2009/10:215, kapittel 4, om behovet for opprettelsen av nye Mark- og miljødomstoler.

Der argumenteres det med å få mer likebehandling fra tilfelle til tilfelle, å samle kompetanse på ett sted og å få effektive avgjørelser av høy kvalitet. Dette er hensyn som også bør vektlegges tyngre i Norge.

Disse medlemmer mener at det endelig er på tide med en ordentlig utredning av behovet for et eget

organ for klagesaker som gjelder klima og miljø. Innbyggernes rettsikkerhet på dette feltet må forbedres, og miljøsaker ble ikke nevnt i NOU 2020:15 Likheter for loven om rettshjelploven.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at Norge ikke har et samlet og spesialisert klageorgan for miljøsaker. Dersom en miljøsak skal prøves, kan den klages inn til enten domstolene, Sivilombudet eller forvaltningen. Men med stort spillerom i forvaltningen ser man stadig eksempler på at miljøhensyn må vike for kortsiktige prioriteringer, og at summen av mange enkeltvedtak, særlig i areal- og naturforvaltningen, ikke sikrer en helhetlig forvaltning.

Å få prøvd en sak for retten i Norge kan fort koste omkring 100 000 kroner per dag, ifølge International Commission of Justice (ICJ). Da Natur og Ungdom og Greenpeace saksøkte staten i 2016 (Klimasøksmålet), endte advokatkostnadene på 6,5 mill. kroner. Disse medlemmer er enig med Greenpeace, som i etterkant av søksmålet uttalte at det er et demokratisk problem når staten har ubegrenset med ressurser, mens for folk flest vil en slik sak være uoverkommelig. Disse medlemmer viser i den sammenheng til at Århuskonvensjonen blant annet skal sikre at befolkningen kan prøve miljøsaker uten at det blir «uoverkommelig dyrt». Norske myndigheter hevder å oppfylle kravene i konvensjonen. Men i en rapport fra ICJ (2020) kommer det fram at Norge bryter konvensjonen ved å ikke tilby rimelige, effektive og tilgjengelige prøvingsorganer for miljøsaker med hensyn til at en slik ordning ikke skal være «uoverkommelig dyr».

Disse medlemmer mener at norsk natur og klima i dag har et svakt rettsvern, og at terskelen for å tale miljøets sak er uforholdsmessig høy. Et uavhengig, nasjonalt klageorgan eller en særdomstol for miljø- og klimasaker vil kunne styrke rettsvernet og redusere saksomkostningene betydelig og dermed sikre at Norge oppfyller kravene i Århuskonvensjonen.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringa greie ut ei ordning med miljøklagenemnd, med sikte på å opprette eit domstolsliknande organ der ein enkelt kan få prøvd forvaltningsvedtak som har verknad for natur, miljø og klima.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringa greie ut og kome tilbake til Stortinget med framlegg som sikrar at søksmål for dom-

stolane som vert fremja på vegner av natur, miljø og klimainteresser, som hovudregel skal få unntak frå sakskostnader etter Århuskonvensjonen.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Dokument 8:172 S (2021–2022) – Representantforslag frå stortingsrepresentantane Birgit Oline Kjerstad, Lars Haltbrekken og Andreas Sjalg Unneland om ei miljøklagenemnd – vedtas ikke.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 18. mai 2022

Marianne Sivertsen Næss

leder

Linda Monsen Merkesdal

ordfører

Energi og miljøkomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
22/1373-

Dato
20. april 2022

Svar til Stortinget om representantforslag 172 S om en miljøklagenemnd

Jeg viser til brev av 1. april 2022 fra Stortingets energi- og miljøkomite hvor det er bedt om klima- og miljøministerens vurdering av representantforslag 172 S (2021-2022) fra stortingsrepresentantene Birgit Oline Kjerstad, Lars Haltbrekken og Andreas Sjalg Unneland om en miljøklagenemnd. Siden forslaget berører Justis- og beredskapsdepartementet har jeg konferert med justisministeren angående den delen av forslaget som berører hennes ansvarsområde.

Vurdering av forslag 1 om å utrede en egen miljøklagenemnd med sikte på å opprette et domstolslignende organ

Norsk natur og miljø er beskyttet av en rekke lover som regulerer aktivitet som kan påvirke miljøet. Grunnloven § 112 oppstiller krav om at miljøhensyn integreres i beslutningsprosesser og verner naturen for både nåværende og kommende generasjoner. Bestemmelsen gir borgerne rett til kunnskap og informasjon om miljøet og virkningene av inngrep i naturen. Dette bidrar til at natur- og miljøhensyn får en sterkere stilling når beslutninger tas. Naturmangfoldloven slår fast at prinsippene om bærekraftig bruk i §§ 8-12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Det betyr at beslutningstaker skal ha kunnskap om og vurdere virkninger for naturen i alle beslutninger som har konsekvens for naturen. Forurensningsloven verner det ytre miljø mot forurensning og skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, og plan- og bygningslovens regler om konsekvensutredning bidrar til at virkningene for miljøet utredes for visse tiltak. Allmennheten har etter miljøinformasjonsloven rett til tilgang på miljøinformasjon og deltakelse i beslutningsprosesser av betydning for miljøet. Formålet er å gjøre det lettere for den enkelte å bidra til vern av miljøet og påvirke offentlige og private beslutningstakere i miljøspørsmål.

Kontrollen med forvaltningens beslutninger skjer på ulike måter. Enkeltpersoner og organisasjoner kan påklage forvaltningsvedtak som har betydning for natur og miljø på vanlig måte til nærmeste overordnede forvaltningsorgan, i tråd med de alminnelige reglene om klage på forvaltningsvedtak. Retten til å klage skal sikre riktige vedtak. I tillegg kan forvaltningsorganet og det overordnede forvaltningsorganet på visse vilkår omgjøre et vedtak uten at det er påklaget. Dette kan skje på forvaltningsorganets eget initiativ eller etter en henvendelse fra en part eller andre. Forvaltningsvedtak kan også prøves for domstolene.

Århuskonvensjonens bestemmelser om klage og domstolsprøving ansees som gjennomført i norsk rett gjennom det alminnelige systemet om forvaltningsklager og domstolsprøving. Dette fremgår blant annet av Norges rapportering om implementeringen av Århuskonvensjonen senest i rapport fra februar 2021. Jeg vil også nevne at komiteen som behandler brudd på Århuskonvensjonen avgjorde en klage mot Norge i 2017 som gjaldt krav på miljøinformasjon. Klagen gjaldt avslag på innsyn, men klager trakk også frem at systemet for klage og domstolskontroll ikke var godt nok. Dette ble ikke fulgt opp av komiteen, og klagen førte ikke frem.

I tillegg til det alminnelige systemet for forvaltningsklager og domstolsprøving kan kontroll med forvaltningen i saker om natur og miljø skje gjennom Sivilombudet eller Riksrevisjonen. Enhver som mener seg utsatt for urett eller feil fra den offentlige forvaltningen kan klage til Sivilombudet. Dette gjelder også enkeltpersoner eller miljøorganisasjoner som har som formål å ivareta natur og miljø. Selv om en uttalelse fra Sivilombudet ikke er rettslig bindende for forvaltningen, retter i praksis forvaltningen seg i de aller fleste tilfeller etter Sivilombudets syn. Riksrevisjonen er et annet kontrollorgan for statsforvaltningen, og kan blant annet undersøke om forvaltningen gjennomfører vedtatt miljøpolitikk slik at prinsippet om bærekraftig utvikling og god forvaltning av naturressursene etterleves.

På flere områder er det i særlovgivningen opprettet egne klagenemnder. Det kan ligge flere grunner bak dette, for eksempel et ønske om å styrke fagkompetansen som et overordnet forvaltningsorgan ikke vil ha eller sikre større uavhengighet for klageinstansen. Normalordningen i statsforvaltningen er imidlertid en to-instansbehandling der nærmeste overordnede forvaltningsorgan er klageinstans. Forvaltningslovutvalget viser i NOU 2019: 5 *Ny forvaltningslov – Lov om saksbehandlingen av offentlig forvaltning* til at dette fortsatt bør være normalordningen.

Det er viktig med kontroll for å sikre at forvaltningen utfører sine oppgaver. Jeg mener de eksisterende kontrollmekanismene for forvaltningsvedtak som har betydning for natur og miljø ivaretas gjennom forvaltningens klagesaksbehandling, kontrollorganene Sivilombudet og Riksrevisjonen og mulighet for domstolsprøving.

Vurdering av forslag 2 om utredning av forslag som skal sikre at søksmål for domstolene som blir fremmet på vegne av natur og miljø som hovedregel skal få unntak fra sakskostnader

Et av målene med innføringen av tvisteloven var at kostnadene for partene i sivile saker skulle bli lavere. Loven skulle dermed sikre at domstolene er tilgjengelige for befolkningen. Kartlegginger har imidlertid vist at sakskostnadene har fortsatt å øke betydelig også etter at loven trådte i kraft. Som representantene peker på, er det dermed en risiko for at privatpersoner avstår fra å bringe saker inn for domstolene fordi kostnadene ved å gå til sak blir for høye.

Regjeringen har vært opptatt av at det generelle sakskostnadsnivået i domstolene er høyt. I tråd med Hurdalsplattformen vil regjeringen redusere den økonomiske risikoen det innebærer å få avgjort en sak av domstolene for særlig utsatte grupper, øke bruken av mekling, redusere tidsbruken i domstolene og gjøre det enklere for domstolene å redusere urimelige salærkrav.

Årsakene til det høye sakskostnadsnivået i domstolene er imidlertid sammensatte, og må vurderes i et bredere reguleringsperspektiv enn for eksempel ut fra spørsmålet om fritak for erstatningsansvar for motpartens sakskostnader etter tvisteloven § 20-2. I NOU 2020: 11 *Den tredje statsmakt* kom Domstolkommisjonen med forslag til tiltak som kan bidra til å senke sakskostnadsnivået i domstolene, som blant annet går ut på å konsentrere og effektivisere saksbehandlingen i første- og anneninstans og å legge til rette for at domstolene i større grad kan ta i bruk digitale verktøy ved saksbehandlingen. Justis- og beredskapsdepartementet har hatt på høring flere forslag med tilsvarende formål, for eksempel forslag om utvidet bruk av rettsmekling, aktiv saksstyring og ankesiling, i tillegg til enkelte forslag til justeringer i reglene om sakskostnader. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider for tiden med oppfølgingen av disse forslagene.

Det er antakelig slik at regelverksendringer i seg selv ikke i tilstrekkelig grad vil kunne dempe sakskostnadsnivået. Utfordringene knyttet til sakskostnadsnivået har også en side til domstolene og advokatene. Justis- og beredskapsdepartementet planlegger – sammen med Domstoladministrasjonen – en prosess som involverer domstolene, advokatene og academia, for å finne gode løsninger for å dempe veksten i sakskostnadsnivået. Dette vil gi et godt grunnlag for en oppfølging med et bredere perspektiv.

Det kan ikke sies å være holdepunkter for at kostnadsnivået i miljø saker generelt er i strid med Århuskonvensjonen artikkel 9, men det er likevel grunn til å utrede ytterligere tiltak som kan dempe veksten i det generelle sakskostnadsnivået – slik også Domstolkommisjonen ga uttrykk for. Justis- og beredskapsdepartementet er allerede i gang med forberedelsene til et slikt utredningsarbeid.

Med hilsen

Espen Barth Eide